

JAK SE NAVRHUJE DŮM - NAHLÉDNUTÍ DO KUCHAŘKY ČESKÉHO ARCHITEKTA

„Je tam spousta docela zbytečného prostoru“, pokračoval Soames. Bosinney se začal procházet a výraz jeho tváře se Soamesovi nelíbil.

„Princip toho domu je,“ řekl architekt, „že musíte mít kolem sebe hodně místa, abyste se - jak se na muže jako vy sluší - cítil úplně volný.“

Soames roztáhl ukazováček a palec, jakoby měřil rozsah důstojenství, které tím získá, a odpověděl:

„Ano, ano, rozumím.“

Bosinneyho tvář nabyla zvláštního výrazu, jenž se na ní objevoval vždy ve chvíli nadšení.

John Galsworthy, Sága rodu Forsytů

Velkou většinu rodinných domků, které se u nás stavějí, žádný architekt nenavrhuje. Jejich původ dlužno hledat buď v nějakém katalogu, odkud vám zašlou projekt za třicet tisíc korun, jenž může být stejně tak slušný jako úplně idiotský, nebo v produkci Pepy Řízka, stavitele ze sousedství, autorizovaného technika a báječného univerzálního dovedy. Třetí možnost, totiž projekt od stavebního inženýra, vás, je-li dost pečlivý a důkladný, jistotně zbaví obav, že by dům mohl spadnout, že je předražený či že se stane pozoruhodnou biologickou nikou pro všemožné plísně, houby či lišejníky. Co však z tohoto pramene většinou nenačerpáte je pocit, že dům, který postavíte, bude opravdu dokonale „váš“, vytvořený s výtvarným citem právě pro potřeby vás a vašich nejbližších. Pociťte, že lepší obydlí nemůže pro vás existovat, neboť jste s architektem v četných pokusech, často zbloudilých a matoucích, hledali výsledný tvar a podobu měrou opravdu vyčerpávající, než jste došli ke konečnému výsledku. Architekt tu přitom nesloužil jako kreslič vašich představ, nýbrž jako laskavý sice, avšak nemilosrdný ničitel vašich soukromých i rodinných mýtů o bydlení, jako usilovný předkladatel nových možností a zhusta i jako arbitr rozdílných názorů vašich a vaší manželky. Z čeho se ale taková architektova práce na rodinném domě opravdu skládá ?

Nejdříve většinou zazvoní telefon. (Dnes pořád něco zvoní a cinká: telefon, mobil, Santa Klaus, fax, skype, příchozí zpráva mailu, příchozí SMS, jehovisté se Strážní věží za dveřmi, zkouška požární sirény či kostelník z protějšího chrámu Nanebevzetí p. Marie, posilněný pěti aperitivními pivky v hospodě U zlaté bukvice, který chodí poledne vyzvánět kdykoli mezi půl dvanáctou a tři čtvrtě na jednu. Architekt, jenž dokáže obcovat s múzami jen v tichosti svého usebrání, je chudák, trpící začasťe prudkými návaly vybuzeného adrenalinu). Ten bývá ale

rychle vstřebán, když se na druhém konci drátu ozve milý ženský hlas, oznamující mu: „*Slovutný pane architektke, chceme stavět rodinnou vilu a vybrali jsme si vás...*“ (Za zvláštní úvahu by jistě stálo, proč první kontakt, telefonické zavolání či mail, je takřka ve všech rodinách ženskou starostí).

Prvně je nutné dohodnout schůzku na místě budoucí stavby. Občas se sice potkávám s názorem, že by podrobná katastrální mapa s fotografiemi měla stačit, mně ale stačit nemůže ani v souvislostech zdánlivě banálních a přehledných. Teprve když stojím na pozemku, začne mi hlava pracovat, oči vidět, uši slyšet a nos cítit. Ze všech těchto ataků pak může vzniknout pocit toho nepřenositelného, opravdu „svojského“ ducha místa, který je prvním navigátorem, „empíkem“ na křižovatkách pochodu tvorby. Bývám tu ovšem nejraději pár chvil sám a nejde-li to z důvodů zdvořilosti ke klientovu času, většinou se sem musím vrátit.

Nejde totiž jen o vlastní stavební pozemek a jeho charakteristiky: délku, šířku, svažitost, geologické podloží, stromy a keře, co tu rostou, orientaci ke světovým stranám, umístění vjezdu, terénní anomálie, případné zasažení hlukem, pachem, lokální zamokření či naopak přísuší atd. Je potřeba vnímat i souvislosti: charakter okolní zástavby, charakter čtvrti či městské části, komunikační přístup, umístění zdrojů znečištění či rušivých vlivů, převládající směr větru, vzdálenosti okolních domů od hranice pozemku, jejich výšku. K tomu je dobré hned zpočátku znát případné požadavky z regulačního plánu, kterých tam dnes bývá nasypáno více než je zdrávo: uliční čára, počet podlaží, tvar a sklon střechy, barva fasády, střešní krytina, orientace hřebene, délka přesahů střech, tvary vikýřů, omezení střešních oken... Dále i požadavky obce na způsob vytápění, chov hospodářského zvířectva či třeba skládkování stavebního odpadu.

Jsou pozemky, které vám podobu budoucího domu nabídnou takřka bezprostředně. Jeho základní morfologii, měřítko, někdy i barvu najednou vidíte na displeji uvnitř své hlavy. Zbývá už jej jenom dispozičně vyladit a i v tom vám pozemek hodně pomůže: řekne si, kde má být vstup, kde obytné místnosti, jak orientovat atrium a kam umístit garáž. Máte prostě tenhle „úlovek“ v hlavě v zárodečné podobě už na cestě domů. Budete jej sice v následujících dnech a týdnech ještě hodně otesávat, převracet a větrat, ale jeho hlavní souřadnice jsou už zjevné a nepochybné.

Jiné stavební parcely - a takových je dnes většina - se něčemu podobnému vzpírají. Pětadvacet krát pětatřicet naprosto rovných metrů v obytném satelitu, obklopených přehlídkou toho nejúděšnějšího tuzemského balustrádového stavitelství kam oko dohlédne, mě vede

k jediné myšlence: postavit tu na truc matnou černou krychli bez oken jako široko daleko jediný rozumný, zdůvodnitelný a krásný tvar... Vydolovat „cosi určitého“ z takovýchhle neinspirativních parcel bývá opravdu *burlacká* dřina. V tomhle smyslu mívám raději rekonstrukce. Svou podstatou bývají návodnější, svou delší existencí v místě samozřejmější a svými představovými možnostmi přece jen omezenější, nemají-li se celé zbourat. Přinášejí do snů a přání svých majitelů určitý řád a přestože je pochopitelně třeba potřeby nových obyvatel poněkud limitovat, nebývá to při dobrém výsledku přestavby a fungující spolupráci s architektem na závalu.

Pak přijde okamžik, kdy nad bílým skicovacím papírem promýšlím první „nástřel“. Velmi dobře si v té chvíli ještě pamatuji, co mi klient svěřil, jeho přání, postoje i vkus. Zazvoní-li v takovém podvečeru jen krišnovci s nabídkou svých placiček a knížek, ožralý kostelník, který si spletl patro a manželka s dotazem, kdy přijdu k večeři, ve svém prvním tvaru dům do tmy většinou vyvstane... Druhý den skicu převedu do nějaké sdělnější podoby a pošlu jí klientovi s prosbou o reakci.

A propó - klient. Mnohé z nich si pamatuji v dobrém desítky let, spolupráce s nimi byla povznášivá a obohacující, doslova nezapomenutelná, přestože třeba hned nevedla přímou cestou k cíli. Mnozí se stali dokonce mými přáteli a významně ovlivnili moji chuť dělat to, co dělám. Bez nich by to byla jen syntetická macha jak hlas z tyflotechnického počítače. Na jiné vzpomínám méně rád a ambici umět dělat jako opravdový profesionál pro kohokoli jsem léty poztrácel. Sem tam zkrátka člověk narazí nejen na odlišnou „krevní skupinu“, ale mnohdy dokonce i na bytost z jiné planety. „*Já jsem živnostník, když někdo přijde a dá si pivo, tak mu ho natočím,*“ řekl hostinský Palivec Bretschneiderovi. Přijde mi někdy, že mám do Palivcova liberalismu dost daleko: je-li projekt po půlročním edukativně projektovém úsilí pořád u obloučkových oken a apsidy pro jídelní stůl, hážu ručník do ringu.

Nejdůležitější podmínkou vzniku dobré stavby je hned zpočátku zatáhnout klienta do společné práce. Jsou lidé, kteří říkají: „*Nějak to udělejte, já vám věřím.*“ To je divné, vždyť se vidíme poprvé v životě, povídám si a nemám moc jasno, zda tenhle pán či paní vědí, o čem mluví. Jinému je naopak třeba zdůvodnit každé železo či třmínek ve výztuži věnců, navržený způsob spojování plechů či schema rozvodů topné vody, primárně ne z důvodů jeho snahy ušetřit, ale proto, že ho to upřímně zajímá a stavbou domu se chce něčemu naučit. Když potom s takovým klientem pouštím svůj projekt do světa, mívám pocit velmi dobrý.

Smutným druhem zadavatele je tzv. *váhavý střelec*. Bývá mu mezi padesátkou a šedesátkou, má našetřeno půldruhého milionu a bydlí v domku na kraji městečka, který si svépomocí postavil v r. 1978. Žije s manželkou, ale jejich vztah zrovna prochází už pár let krizí. Mají tři dcery, nejstarší se rozvádí, prostřední vdává a nejmladší nechala učení a utekla do Ameriky, protože rodiče už nechce vidět. Pán domu by si rád k sobě vzal svou starou maminku, manželka ji ale bohužel nesnese. Naproti přes ulici rozparcelovali louku a jedna parcela tam zbyla, tak jí koupili a říkají, že chtějí stavět. Nijak na to ale nespěchají... Takový člověk bývá poněkud „bažinatý“, mění svůj názor na dům každý měsíc a stejně stavět nebude patrně nikdy; přinutit jej k jasnému stanovisku je jako chtít přibít puding na zed’.

Nu, ale zpět k práci. První skici jsou odeslány a bývá dobré si nad nimi znovu společně sednout. Setkání se ale vždycky snažím naplánovat s jistým odstupem, aby měl klient dost času si vše prostudovat a promyslet. Tak vznikne několik verzí po sobě, tři, ale také pět či sedm, až má klient jasno, že jsme dorazili k cíli. Tyhle postupné varianty dávají smysl, zatímco vůbec nerozumím požadavku, abych předvedl dvě či tři varianty současně. Člověk přece ve své mysli řešení přirozeně třídí na dobré a horší - a jaký smysl dává vůbec kreslit ty druhé? Vždyť bych je přece - až na výjimky - sám musel klientovi rozmlouvat...

Zamýšlím-li se také nad tím, vzniká-li v architektově hlavě nejprve tvarová podoba domu a teprve pak jeho dispoziční náplň, musím říci, že nevím: u mne samého se to hodně střídá. Někdy člověka napadne tvar, hmota domu, a všechny důvody mluví proto, aby byl preferován pro svou nezpochybnitelnou kvalitu v daném prostředí. Jindy je postup opačný - kostra domovní dispozice masem obrůstá teprve následně. Nikdy to však není tak, že architekt cpe dispozici do předem daného tvaru jako řezník prejt do jitrnice - nějaká představa vnitřního uspořádání se vlastně v určité míře rodí paralelně s tvarem. A totéž platí i naopak.

Odsouhlaseno klientem, v ideálním případě nadšeným a natěšeným, odsouhlaseno i stavebním úřadem z hlediska architektonického vzhledu. Nastupují ke svému dílu práce stavební inženýři, konstruktéři, statik a ostatní specialisté. Architekt však dům nesmí pustit ze zřetele, aby jej potom v prováděcím projektu vůbec poznal. Desítky hodin konzultací, desítky skic detailů, desítky hodin na vlastní stavbě.

Pak se někdy dům povede. Jedete krajinou a on tu stojí u lesa v letním podvečeru jakoby sem od věků patřil. Být architektem je v té chvíli vážně krásné.

Ing. arch. Jan Rampich

